

УДК 378: 331.102.344

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗНАНЬ В РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ РЕСУРСІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

М. Луцик

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
79008 м. Львів, просп. Свободи, 18
E-mail: BlackMary@ukr.net*

*Конкретизовано поняття «знання» та «інформація», висвітлено їхні
спільні та відмінні ознаки. Обґрунтовано важливість знань та
інформації як компонентних складових інтелектуальних ресурсів.*

*Ключові слова: знання, інформація, ресурс, інтелектуальні ресурси,
інформаційні технології, менеджмент знань, інтелектуальний
потенціал, інформаційне суспільство*

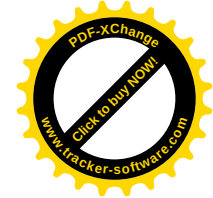
У зв'язку із переходом розвинутих країн на новий рівень розвитку – «інформаційне суспільство», у вітчизняних та зарубіжних вчених спостерігається підвищення інтересу до інтелектуальних ресурсів. Ця стадія соціально-економічного розвитку характеризується інтелектуалізацією використовуваних технологій, чим забезпечується різке підвищення продуктивності праці, зростання наукоємності та домінування на ринку інтелектуальних товарів і послуг.

Інформація, наука, знання стають основними джерелами зростання ефективності інтелектуальних ресурсів, а розвиток освіти, культури людської особистості, її соціокультурних і духовних потреб визначає нарощування інтелектуального потенціалу постіндустріального суспільства, який є основою розвитку економіки. Нагромадження інтелектуального ресурсу супроводжується удосконаленням умов і механізмів державного регулювання для ефективного його використання, посилення його впливу на економічний і соціальний розвиток. Інтелектуальний ресурс, таким чином, набуває ролі домінуючого фактора в генезисі інтелектуальної економіки.

У постіндустріальному світі найважливішим ресурсом виявляється не традиційний географічний простір із закріпленими на ньому виробничими потужностями, а інтелект, що не знає матеріальних меж і вільно переміщається шляхом використання інформаційних технологій.

З розвитком суспільства і активним використанням знань інтелектуально-інформаційний ресурс не зникає, а зберігається і збільшується, а його запаси ростуть та оновлюються. Однак, сам по собі інформаційний ресурс не є самостійним, лише об'єднуючись з іншими ресурсами – знаннями, досвідом, працею, кваліфікацією, технологією, енергією, організаційними системами, він перетворюється в інформаційно інтелектуальну рухливу силу інноваційного потенціалу, утворюючи замкнутий цикл перетворення інформації в знання.

Інформаційно-інтелектуальні ресурси є ключовими ресурсами сучасної економіки, які забезпечують конкурентоспроможність, добробут підприємств та

організацій, впливають на вирішення широкого кола стратегічних і економічних завдань. Тому на шляху інноваційного розвитку варто активно капіталізувати такі активи, ретельно дослідивши процес формування.

Уманський І. І. запропонував оцінювати рівень формування інформаційно-інтелектуальної складової за такими напрямками, як: результативність створення та впровадження НДДКР; результативність створення і впровадження інтелектуальних активів [1]. Знання, які використовуються в діяльності підприємства, вносять свій внесок у формування економічних результатів підприємства кількома шляхами:

- Знання лежать в основі процесу створення доданої вартості.
- Знання є базою для удосконалення існуючих і створення нових продуктів і послуг, які дозволяють розширити існуючі ринки і формувати нові.
- Нове знання забезпечує зростання ефективності виробничих управлінських процесів, дозволяючи підвищувати продуктивність праці і економити витрати.

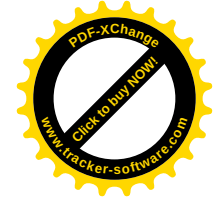
Компетентність працівників, створюється і підтримується знаннями, забезпечуючи нормальний хід виробництва.

В світі відбувається своєрідне розхищення традиційних структур індустріального суспільства. Людство нині переживає переломний етап у своєму розвитку, настає нова інформаційна доба. Аналізуючи залежності розвитку інформаційних технологій, досягнення останніх років розвитку економічного суспільства, з огляду певних показників технічного прогресу виникає думка, що наступив логічний кінець, і глобальну мережу Інтернет та телебачення розвивати далі немає сенсу, залишається тільки вдосконалювати і випускати нові моделі з необмеженими можливостями. На державному рівні, на передній план повинні висуватися цінності творчого пошуку, швидко втілюючи наукові досягнення у нових технологіях.

Темпи і масштаби науково-технічного прогресу такі, що не відповідають росту їх можливостей, а зростання трансакційних витрат, чітко проявилось в економіці промислово розвинених країн. Таким чином, почав розвиватися невиробничий сектор, заснований на пошуку інформації, вивченні ринку, укладанні контрактів і контролем за їхнім виконанням, захистом прав власності та багатьма іншими складовими. Така ситуація, при якій, товар простіше і дешевше зробити, ніж продати, призвела до підвищення вимог щодо ефективності збору й обробки інформації, маркетингових досліджень, реклами, зв'язків із громадськістю, тобто до видів діяльності, основними ресурсами яких є знання [2, с. 181]. В умовах постійного відновлення знань та конкуренції, неабиякого значення набуває роль менеджменту, і державного регулювання в області інтелектуальних ресурсів.

Перехід від індустріального суспільства до постіндустріального й інтенсивного розвитку інформаційних технологій зменшує значення факторів природного і соціального середовища, але підсилює роль творчих сил особистості, яка бере участь у виробничій діяльності [3; с. 154]. З цієї причини ефективність сучасної економіки, включаючи прогрес матеріального виробництва, в усе більшій мірі визначається інтелектуальним потенціалом людини, інформаційними ресурсами та знаннями, порівняно з традиційними факторами розвитку індустріального суспільства.

Розглядаючи такі складові інтелектуальних ресурсів як знання та інформація, потрібно чітко розуміти їх значення. Поняття «знання» тісно пов'язане з поняттям «інформація». З одного боку, інформація становить зміст знання, з іншого – форму його передачі. Питання про співвідношення знання та інформації стало чи не центральним для численних теорій, існуючих в області інтелектуальних ресурсів. У

розумінні сутності знання і його зв'язку з інформацією, думки дослідників досить різні. На думку А. В. Чорного, знання – це локальне поняття, яке належить конкретному індивідууму в певний час. За допомогою переходу в особливу, відчужену від носія узагальнену форму (інформацію) знання перетворюється на глобальну категорію [4, с.18]. Схожої думки також притримуються і Т. Давенпорт, Л. Прусак та інші прихильники інформаційного підходу до менеджменту знань [5, 6]. Однак, існують твердження про якісну відмінність між знанням і інформацією, яка полягає в тому, що знання конструктивно і виразно, є основою для успішної дії, тоді як інформація може і не містити в собі знання. Водночас знання, безсумнівно, є формою інформації, в якій воно може бути передано людині.

Знання – це як свого роду інтелектуальний запас (і запас інших цінних якостей індивіда), як потенціал для діяльності, інформація, вміння, здатності й інші цінні якості індивіда», А. І. Ракітов цілком справедливо й красномовно називає не інакше, як «вінегретоподібним» [7, с. 82–83].

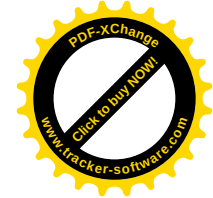
Незважаючи на багато розходжень у визначенні «знання», загальною позицією є те, що необроблена інформація сама по собі не дає вирішення ділових проблем, не виробляє вартості і не зміцнює конкурентоспроможність осіб, що володіють нею. Різниця між знанням та інформацією в цьому сенсі цілком вловлюється навіть повсякденною свідомістю. Знання можуть міститись в інформації в явному вигляді або бути відсутнім в ній.

На нашу думку, знання – це індивідуально сформована в кожному розумінні індивіда, система нестаріючої або повільно старіючої інформації, за допомогою якої можна об'єктивно оцінювати різні процеси, явища і результати, забезпечуючи даному інтелектуалу оптимальну безпеку і душевний комфорт. Одним із основних факторів підвищення конкурентоспроможності сучасних компаній є можливість приймати і генерувати знання.

Знання має інтелектуальну природу, тобто немає знання поза розумом, поза свідомістю, поза досвідом. Це продукт пізнання, продукт мислення та свідомості. Тобто, знання – це певне відбиття суб'єктом у певних формах і змістах світу зовнішнього, що оточує його, та світу власного, внутрішнього, так званої об'єктивної та суб'єктивної реальності у всіх її іпостасях: матеріальна натуральна природа, матеріальна й духовна штучна природа, психологічні стани й процеси, інтелектуальна, розумова діяльність та її результати. Таким чином, знання – це відбиття світу у свідомості людини у вигляді думок (читай – суджень). Таким чином, свідомість становить найважливішу експлікаційну конструкцію в розумінні знання. Свідомість – це не просто утроба зародження знання, а це ще і єдине лоно буття знання.

Інформація стає знанням, лише тоді коли вона осмислюється людиною, стає частиною її навколишнього середовища та впливає на її точку зору та дії, але знання можуть стати товаром перетворюючись на інтелектуальну продукцію. Лише шляхом пізнання, інформація перетворюється в знання, знання – в розуміння, а розуміння – в мудрість [8, с.42–58].

Інформатизація є ключовим фактором соціальної інтелектуалізації, яка істотно підвищує творчий потенціал як особистості, так і суспільства в цілому. Інформаційні технології забезпечують розвиток персоналізованих інтелектуальних ресурсів, уможливають доступ людини до всілякої інформації, відкриваючи широкі можливості обробки даних, допомагаючи у формуванні нових знань. Інформаційні технології дозволяють здійснювати оперативний моніторинг формалізованого

інтелектуального ресурсу, створюючи і обробляючи бази даних із різних питань. Розвиток інформаційних технологій уможливив появу і розвиток мережних організаційних структур управління, вніс корективи до корпоративної культури. Засобом для здійснення багатьох управлінських процесів є інформаційні технології [9–11]. Там, де вони ефективно справляються із цією функцією, можна говорити про перетворення їх на корпоративні активи. Тут мова йде не про вартість комп'ютерного устаткування, а про його використання в рамках організації і про вплив інформаційних технологій на продуктивність, рівень обслуговування покупців, якість роботи персоналу.

Інформаційні технології є стрижнем інтелектуалізації економічних процесів як на макро-, так і на мікрорівні. Як інфраструктурна частина інтелектуального ресурсу вони забезпечують інтеграцію всіх його складових не тільки між собою, але і з матеріально-речовинним і фінансовим капіталом.

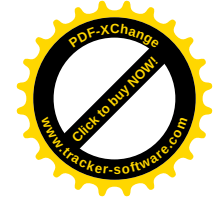
Найбільш чітка позиція ЮНЕСКО з питань співвідношення інформаційного суспільства та суспільства знань представлена в інтерв'ю заступника Генерального директора ЮНЕСКО з питань комунікації та інформації А. В. Хана. На запитання, які відмінності має концепція «суспільства знань» від концепції «інформаційного суспільства», і чому у світі, де близько 70% людей не мають доступу до базових структур комунікації, суспільство знань може бути ключем до кращого майбутнього, він сказав, що ці два поняття доповнюють один одного. На його думку, інформаційне суспільство є функціональним блоком суспільства знань. Це можна пояснити тим, що концепція інформаційного суспільства пов'язана з ідеєю технічних інновацій, тоді як суспільство знань охоплює соціальні, культурні, економічні, політичні та інші аспекти суспільних перетворень, а також більш широкий та багатогранний погляд на розвиток суспільства майбутнього. Через те концепція «суспільства знань» краще відображає складність та динамізм змін у суспільстві ніж концепція «інформаційного суспільства» [12].

Найбільш суттєвими рисами, що характеризують інформаційне суспільство, що еволюціонує у суспільство знань є:

- Інформація та знання – як головна перетворююча сила суспільства.
- Інформаційні ресурси – це стратегічні ресурси суспільства.
- Глобальна інформатизація, інформаційно-комунікаційні технології – основа економіки знань.
- Неперервна освіта та здатність до перекваліфікації – умова підвищення соціального статусу людини у суспільстві.
- Залежність від вміння знаходити та адекватно використовувати нову інформацію.
- Швидкий ритм життя та темпи зміни технологій.

Входження людства в інформаційне суспільство та суспільство знань висуває якісно нові вимоги до системи освіти: перехід від запам'ятовування та накопичення значних об'ємів інформації до оволодіння способами неперервного отримання нових знань та самоосвіти; перехід до формування самостійного, а не репродуктивного типу мислення, вміння працювати з різною інформацією та різними даними; формувати не тільки професійні знання, вміння та навички, а й професійну компетентність.

Модель «підтримуючого навчання», що базується на фіксованих, сталих прийомах і методах, які направлені на те, щоб навчити поратись із вже існуючими

ситуаціями, вже неприйнятна для сучасного суспільства, відмінними рисами якого стали постійні зміни та зростаючий темп життя.

Карколомне зростання швидкості обміну інформацією відкрило неосяжні можливості для освіти, для швидкого впровадження новачій у всіх сферах людської активності та розвитку конкуренції відкриваючи тим самим нові обрії в удосконаленні продуктивних сил та виробничих відносин, тобто, у економічному та соціальному зростанні.

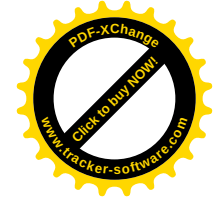
Сьогодні освіта вже є не підготовкою до життя, як це було 40-50 років тому, а власне способом життя. Навчання протягом життя стає формою захисту особистості проти непередбачуваності сучасного світу.

Таким чином, людство, невинно просувається до нової ери свого розвитку – ери, де найвищими цінностями виступають інформація та знання, як найважливіші ресурси і рушійна сила соціально-економічного розвитку регіонів та економіки вцілому.

Знання та інформація – це первинні фактори, які нероздільно використовували та використовують люди. Все, чим вони володіли поміж того – природні ресурси, засоби праці, громадські інститути, це все ті ж знання і інформація, але втілені в матеріальну, організаційну або символічну форму. Технології, в найпростішій формі – це ніщо інше як впорядкована на основі визначеного знання енергія груп і індивідів.

Інформація – це певна форма буття знання, знання – це зміст певної форми, інформації. Однак діалектика знання та інформації не цілком еквівалентна класичній діалектиці форми та змісту. Наразі, напевно, слід говорити про активний стан форми і змісту, оскільки, з одного боку, знання поза активністю немає в принципі й воно поза активністю не може бути ні змістом, ні чимсь іншим; з іншого боку, і форма – інформація – поза активністю, у статичному стані, у стані пасивного зберігання не є форма знання, а скоріше є форма зберігання певної знаково-символічної конструкції.

1. Уманский И. И. Оценка информационно интеллектуальных ресурсов инновационного потенциала – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/nponaz/2010_1/25.pdf
2. Кіреєва О. Б. Захист інтелектуальної власності: управлінські аспекти / О. Б. Кіреєва // Актуал. пробл. держ. упр. : зб. наук. пр. / Редкол. : С. М. Серьогін (голов. ред) та ін. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2004. – Вип. 4. – С. 181 – 194.
3. Петренко В. П. Управління процесами інтелектокористування в соціально-економічних системах // Наукова монографія. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 352 с.
4. Чорний А. В. Інтелект як соціально-економічна категорія і головний чинник сталого розвитку суспільства / А. В. Чорний // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8 (110). – С. 18–22.
5. Davenport T. Information Ecology: Mastering the Information and Knowledge Environment.-New York: Oxford University Press, 1997.
6. Prusak L. (Ed.) Knowledge in Organizations. – Butterworth-Heinemann,
7. Newton, MA, USA, 1997.
8. Ракитов А. И. Регулятивный мир: знание и общество, основанное на знании / А. И. Ракитов // Вопросы философии. – 2005. – № 5. – С. 82–94.

9. Копилов В. О. Знання – експлікація сутності в пошуках соціальної ресурсності / В. О. Копилов // Гуманітарний часопис : збірник наукових праць. – Х. : НАУ ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», 2010. – № 2. – С. 42–58.
10. Альбах Х. Цветущие ландшафты (К исследованию трансформационных процессов) // Вопр. экономики. – 1999. – № 6. – С. 90–99.
11. Дорогунцов С. Научно-технический прогресс как основа развития производства и снижения его потенциальной опасности / С. Дорогунцов, А. Федорищева // Экономика Украины. – 1998. – № 3. – С. 4–12.
12. Чухно А.А. Новая экономическая политика / А. А. Чухно // Экономика Украины. – 2005. – № 7. – С. 15–22.
13. На пути к обществу знаний: Интервью с заместителем Генерального директора ЮНЕСКО по вопросам коммуникации и информации г-ном А.В. Ханом // Наука в информационном обществе: Информационное издание / Сост. Е.И. Кузьмин, В.Р. Фирсов. – СПб., 2004. – С. 22–26.

ROLE OF INFORMATION AND KNOWLEDGE IN THE DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL RESOURCES NATIONAL ECONOMY

M. Lutsyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Prospect Svobody 18, UA – 79008, Ukraine*

The report author fleshed out the concept of "knowledge" and "information", highlights their common and distinctive features. The importance of knowledge and information as a constituent component of intellectual resources.

Keywords: knowledge, information, resources, intellectual resources, information technology, knowledge management, intellectual capacity, information society.

РОЛЬ ИНФОРМАЦИИ И ЗНАНИЙ В РАЗВИТИИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ РЕСУРСОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

М. Луцкык

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
79008 г. Львов, просп. Свободы, 18*

Конкретизированы понятия «знание» и «информация», освещены их общие и отличительные признаки. Обоснована важность знаний и информации как компонентных составляющих интеллектуальных ресурсов.

Ключевые слова: знания, информация, ресурс, интеллектуальные ресурсы, информационные технологии, менеджмент знаний, интеллектуальный потенциал, информационное общество